

Список використаної літератури

1. Боженко А.С. Аналіз кон'юнктури ринку перестрахування в умовах волатильності світової економіки / А.С. Боженко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. - 2014. - Вип. 38. - С. 315-328.
2. Кнейслер О.В. Ринок перестрахування України: структурні диспропорції та проблемні аспекти статистичного розподілу / О.В. Кнейслер // Економіка і регіон. - 2012. - № 2. - С. 164-168.
3. Нечипоренко В. До питання співвідношення фінансових послуг перестрахування і страхування / В. Нечипоренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2012. - Вип. 133. - С. 45-47.
4. Третяк К.В. Поняття ринку перестрахування та його організаційні засади / К.В. Третяк // Фінанси, облік і аудит. - 2014. - Вип. 1. - С. 141-153.
5. Бідюк П.І. Оптимізація стратегій перестрахування з використанням системи підтримки прийняття рішень / П.І. Бідюк, О.А. Кожухівська, В.Ю. Поліщук // Наукові вісті Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». - 2014. - № 5. - С. 46-54.
6. Веретнов В. Управління інноваціями непропорційного перестрахування / В. Веретнов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2013. - Вип. 135. - С. 27-31.

В.С. Коверза, к-т екон. наук

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Банківська система є однією з важливих складових національної економіки, оскільки пов'язана з усіма її секторами й саме вона забезпечує єдність економічного простору за рахунок підтримки руху фінансових потоків, грошового обігу, обігу капіталу, надання потрібного фінансування промисловим підприємствам, державному бюджету, приватним господарствам. Усе це сприяє здійсненню ефективної економічної діяльності суб'єктами господарювання, забезпечує стабільність економіки країни та сталий розвиток суспільства загалом.

В сучасних економічних умовах банківська система розвивається під впливом процесів світ-системних трансформацій, розбудови інформаційного суспільства, глобалізації світових економічних структур, що характеризуються лібералізацією економіки, посиленням зовнішньоекономічної взаємодії та, як результат, – конкурентної боротьби, інтенсивним використанням комп'ютерних технологій і засобів інформатизації. Це сприяє створенню та впровадженню нових банківських продуктів і технологій, формує вискоєфективну

інфраструктуру банківської системи та систему розрахунків між економічними суб'єктами, посилює роль банківської системи як основного механізму фінансової підтримки суспільно-економічних процесів у контексті забезпечення сталого розвитку.

За таких умов важливим напрямом наукових досліджень є аналіз процесів, які відбуваються в банківській системі. Це необхідно для побудови відповідних економіко-математичних моделей з метою адекватного опису банківської системи, вибору й адаптації інформаційних технологій, проведення цілеспрямованих модельних експериментів у контексті забезпечення високої результативності функціонування банківського сектору та його позитивного впливу на сталий розвиток, формування системи корпоративної взаємодії в банківській сфері, ухвалення науково обґрунтованих рішень щодо регулювання процесів функціонування та розвитку банківської системи.

Проблеми функціонування та розвитку банківських систем досліджували зарубіжні вчені Г. Белоглазова, А. Грязнова, О. Лаврушин, Х. Мінські, Дж. Стігліц, Г. Тосунян та інші. Існує доволі велика кількість праць на підґрунті застосування економіко-математичного моделювання М.Ю. Андреева, І.С. Благуна, В.В. Вітлінського, В.М. Гейця, С.М. Дробишевського, С.В. Замкового, А.Б. Камінського, Г.Т. Карчевої, Б.Ю. Кишакевича, Т.С. Клебанової, Дж. Корсетті, І.Г. Лук'яненко, Н.К. Максишко, А.М. Онищенко, С.К. Рамазанова, А. Роуза, Н. Рубіні, М.І. Скрипниченко, О.П. Суслова, П.В. Труніна, С.В. Устенка, І.Г. Поспелова, Є.Д. Соложенцева, Дж. Стігліца, А.А. Струченевського, О.І. Черняка, М. Шпігель та інших. Моделюванню процесів сталого розвитку присвячені роботи С.В. Войтка, М.З. Згуровського, К.В. Єфремова, Н.М. Кисельової, І.М. Ляшенка, У.С. Савків, О.К. Цапівської, О.Ю. Шевченко та інших.

Незважаючи на значну кількість досліджень, які стосуються моделювання процесів діяльності банківської системи, вони недостатньою мірою розглядають банківський сектор як цілісну систему в контексті сталого розвитку, яка функціонує в глобальному економічному середовищі, що динамічно змінюється. Тому виникає потреба у розробленні нових методологічних підходів до моделювання процесів функціонування та розвитку банківської системи в контексті сталого розвитку країни й активізації процесів корпоративної взаємодії в банківській сфері, у формуванні комплексу економіко-математичних моделей та відповідного ІТ-інструментарію підтримки процесів банківської діяльності, які сприятимуть підвищенню ефективності й результативності банківської системи.

Визначальними трендами суспільно-економічного розвитку останніх років є глобалізація, прискорення процесів інформаційного обміну, технологізація всіх сфер діяльності людини. Усе це зумовлює структурні зміни в організації економічного та політичного устрою держав, зближення та злиття економік різних країн, у результаті чого виникають нові завдання, вимоги та стандарти організації ведення господарської діяльності. Зокрема це стосується банківської сфери, яка покликана забезпечити перерозподіл фінансових потоків у глобальному світ-системному просторі, акумулювати фінансові ресурси та

спрямовувати їх на підтримку інвестиційних і соціальних проєктів. Це сприятиме не лише стійкому економічному розвитку країн, а й відповідальному ставленню до організації суспільно-господарської діяльності, підтриманню високих соціальних та екологічних стандартів. За таких умов особливо актуалізуються питання дослідження та оптимізації процесів функціонування та розвитку банківських систем.

Діяльність банківської системи підпорядкована цілям економічної політики держави й полягає у стимулюванні оптимальних темпів господарського розвитку шляхом забезпечення грошової маси та перерозподілу потоків капіталу в економічному просторі країни.

Стратегічними цілями діяльності банківської системи є підвищення стійкості й інвестиційної привабливості національного банківського сектору, формування збалансованої структури фінансових ресурсів, забезпечення стійкого зростання параметрів розвитку банківської системи, фінансових ринків і, як результат, економіки країни загалом.

Протягом останніх десятиліть відбулися істотні зміни в діяльності банків, що призвело до поступової трансформації характеристик і тенденцій розвитку банківських систем. Питання трансформації ролі центральних і комерційних банків в економічних системах різних країн дедалі більше актуалізується, а процеси, що відбуваються в банківській системі України, зокрема пов'язані з існуючими тенденціями зміни її структури, змушують замислитися над логікою розвитку банківських систем.

Залежність функціонування банківської системи від процесів і явищ, які відбуваються в суспільстві, підтверджує історична ретроспектива діяльності банківських систем різних країн, зокрема України. Розбудова банківської системи будь-якої країни, в тому числі й України, нерозривно пов'язана із економічними, політичними, ідеологічними, соціальними й етичними аспектами суспільно-економічної діяльності. Проте розроблення та впровадження успішної довгострокової стратегії розвитку банківської системи країни неможливі без урахування всього спектра чинників, що впливають на неї, цілісного сприйняття її еволюції в контексті змін, які відбуваються в економічній системі країни і на міжнародній арені.

Так, сьогодні у нашій країні, як і для більшості прогресивних країн світу, має домінувати інноваційний тип економічного розвитку, що орієнтований на генерацію, розповсюдження, примноження та використання знань. Тому для забезпечення прогресу вітчизняної банківської системи необхідно аналізувати тенденції інноваційного розвитку та впроваджувати елементи інноваційної діяльності в практику банківського бізнесу, що сприятиме зростанню конкурентоспроможності українських банків і підвищенню інноваційного потенціалу як окремих банків, так і банківської системи в цілому.

У свою чергу, інноваційний розвиток економіки, дотримання принципів соціально відповідального ведення бізнесу та соціально орієнтованої стратегії розвитку економіки та суспільства, що матиме фінансову підтримку з боку банківської системи, забезпечить реалізацію концепції сталого розвитку країни.

Банківська система є однією з найважливіших складових національної економіки, оскільки пов'язана з усіма секторами економіки й саме вона забезпечує єдність економічного простору за рахунок підтримки руху грошових потоків, грошового обігу та обігу капіталу, надання необхідного фінансування промисловим підприємствам, державному бюджету, приватним господарствам. Усе це сприяє сприятиме ефективній економічній діяльності суб'єктів господарювання та забезпечує стабільність й ефективне зростання економіки країни в цілому.

У різних джерелах [1, 2, 3, 4] банківську систему визначають як сукупність різних видів національних банків і кредитних установ, що діють у рамках загального грошово-кредитного механізму. Банківська система охоплює Національний банк України (НБУ), мережу комерційних банків й інших кредитно-розрахункових центрів. НБУ проводить державну емісійну та валютну політику і є ядром резервної системи банківських операцій.

Банківська система в сучасних економічних умовах розвивається під впливом процесів глобалізації світових економічних структур, що характеризуються лібералізацією економіки, посиленням зовнішньоекономічної взаємодії та, як наслідок, конкурентної боротьби, інтенсивним використанням телекомунікаційних технологій і засобів інформатизації. Це сприяє створенню та впровадженню нових банківських технологій, формує високоефективну інфраструктуру банківської системи та систему розрахунків між економічними суб'єктами [5]. У результаті посилюється роль банківської системи як основного механізму перерозподілу фінансових ресурсів, розширюються види і кількість пропонованих банківських продуктів.

Сьогодні банківська система України має достатньо високий рівень організації своєї діяльності порівняно з іншими елементами господарського механізму держави, оскільки її реформування було розпочато раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків у вирішенні завдань переходу до ринку [6, 7]. Більш того, банки відіграють основну роль у створенні оптимального середовища для мобілізації та вільного перерозподілу капіталів, нагромадженні коштів для структурної перебудови економіки, приватизації та розвитку підприємництва [6, 8]. Відповідно до офіційних статистичних даних Національного банку України [9] станом на 1 січня 2015 року в дворівневій банківській системі мають банківську ліцензію 168 банків, серед яких 51 банк – з іноземним капіталом, у тому числі 21 банк зі 100% іноземним капіталом. Загальна частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків сягає 33,7 %.

Організаційна структура банківської системи України у загальному вигляді представлена на рис. 1. Банківська система має стратегічне значення для економіки країни [10], оскільки забезпечує:

- стабільність національної валюти;
- акумуляцію й перерозподіл грошових коштів фізичних і юридичних осіб в кредити та інвестиції;
- регулювання попиту та пропозиції грошей в економіці;
- організацію підтримки здійснення платежів;

– гармонізацію перерозподілу фінансових потоків.

Ефективна діяльність банківської системи забезпечується на законодавчому рівні, який відображає національні потреби в її управлінні та організації [10, 11, 12]. Сьогодні існують дві найпоширеніші моделі структури банківських систем, особливості яких визначаються організацією процесів їхнього функціонування [13, 14, 15, 16].

Згідно з першою моделлю центральний банк країни проводить грошово-кредитну політику, що є частиною інструментарію, яким володіють органи влади для регулювання економіки. При цьому грошово-кредитна політика пов'язана зі структурною, бюджетною, кон'юнктурною політикою, хоча слугує виконанню економічних і соціальних завдань уряду. Дана модель організації центральних банків характерна для таких країн, як Франція, Велика Британія, Японія.

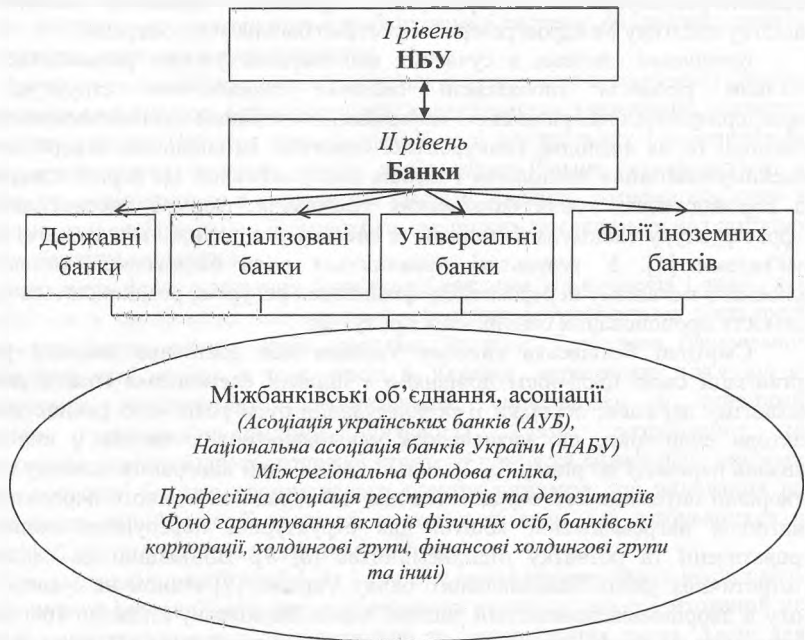

Рис. 1 - Організаційна структура банківської системи України

Джерело: побудовано автором

Відповідно до другої моделі основною метою центрального банку є підтримання стабільності цін за допомогою інструментарію грошово-кредитної політики, що не залежить від уряду. У рамках цієї моделі, яка характерна для Німеччини та Нідерландів, центральний банк є незалежним, але при цьому виконує чітко визначені завдання.

Банківську систему України можна характеризувати як таку, що має ознаки, властиві як першій, так і другій моделі, оскільки одними з основних

цілей діяльності Національного банку України є підвищення надійності та стійкого розвитку вітчизняного банківського сектору, формування збалансованої структури фінансових ресурсів, забезпечення стабільності національної валюти тощо за допомогою використання інструментів грошово-кредитної політики [12]. Остання визначається за підтримки рішень органів влади країни щодо регулювання економіки.

Проте досягнення цілей функціонування та розвитку національної банківської системи можливе лише за наявності науково обґрунтованої стратегії розвитку банківської системи та гнучкої тактики її функціонування. Для розроблення останніх необхідно дослідити характерні особливості банківської системи, чинники, які впливають на результати її діяльності, та показники, за якими можемо характеризувати результативність банківського сектору [17].

Банки, в процесі здійснення своєї діяльності, перерозподілу фінансових потоків, здатні як підвищити ефективність функціонування економіки країни, так і погіршити її стан. Тому питання дієвого регулювання банківської діяльності, забезпечення сприятливих умов для розвитку банківського сектору є важливим, особливо в сучасних умовах фінансово-економічної та політичної криз, у яких опинилась Україна.

Банківська система є складною системою, оскільки вона має елементну структуру (складається з банків), між якими існують взаємозв'язки, а також здатна впливати на інші системи економічного середовища країни [17].

Для дослідження процесів функціонування та розвитку банківської системи необхідно визначити її системоутворюючі характеристики.

З погляду загальносистемних характеристик, банківській системі притаманні цілісність, ієрархічність, інтегрованість і цілеспрямованість [10, 233, 265]. За специфічними ознакам, банківську систему можна класифікувати як активну динамічну систему, здатну до саморегуляції та еволюціонування, яка має ознаки імовірнісних і детермінованих систем, здатна до еволюціонування (рис. 2).

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» [15] банківська система нашої держави складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, які створені і діють на території України.

Разом з тим структура банківської системи залежить від низки суспільно-економічних умов, а її функціонування ґрунтується, зокрема, на «Концепції реформи банківської системи України до 2020 року», «Інструкції щодо організації роботи банківської системи в надзвичайному режимі» (Постанова Правління Національного банку України від 22.07.2014 р., №435), у межах яких кожний вид банків і кожен окремих банк посідає певне місце, а не виникає внаслідок механічного поєднання окремих банків. Тому банківську систему України необхідно розглядати як цілісну структуру, що являє собою сукупність усіх банків країни, з Національним банком включно, функціонування яких відбувається як у межах економічного простору країни, так і в глобальному світовому середовищі.

Сьогодні все більше країн усвідомлюють необхідність переходу до стратегії сталого розвитку [17]. Не є виключенням і Україна. Серед пріоритетних цілей нашої країни є відновлення та стійкий розвиток економіки, розв'язання конфлікту на Сході країни, вихід із фінансової кризи, дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності й забезпечення високих стандартів життєдіяльності, що є основою для розбудови сталого розвитку країни [18].

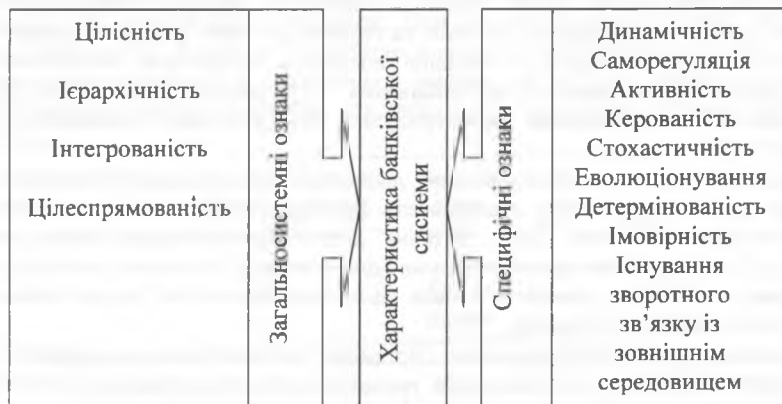

Рис. 2 - Характеристики банківської системи

Джерело: побудовано автором

Для забезпечення макроекономічної стабільності, розвитку економічних відносин необхідним є вивчення й оцінювання елементів банківської системи, грошово-кредитної політики в аспекті їхнього взаємозв'язку, взаємоузгодженості між собою та із загальнодержавною політикою.

Внаслідок складної ситуації, що склалася на сьогодні в Україні, зумовленою низкою політичних, фінансово-економічних та інших факторів, зокрема конфліктом на сході України, накопиченими в попередні роки макроекономічними дисбалансами, банківська система знаходиться у кризовому стані (спостерігається значне перевищення витрат над доходами банківського сектору; зменшення капіталу банків, величини регулятивного капіталу, коштів Національного банку України; збільшення зобов'язань банків і наданих кредитів; значне зменшення загального результату діяльності банківської системи [9]) та потребує дієвих заходів щодо відновлення режиму нормального функціонування та поліпшення результативності своєї діяльності.

Дослідження результативності діяльності банківської системи базується на аналізі низки чинників, які на неї впливають. У загальному випадку можна виділити ендогенні й екзогенні чинники, що позначаються на розвитку банківської системи. Екзогенні чинники, в свою чергу, можна умовно поділити на соціальні, економічні (внутрішньодержавні та зовнішньоекономічні) та політичні (внутрішні та зовнішньополітичні) (табл. 1).

Таблиця 1 - Чинники, що впливають на розвиток банківських систем

Ендогенні	Екзогенні				
	Соціальні	Економічні		Політичні	
		Внутрішні	Зовнішні	Внутрішні	Зовнішні
- наявні в економічних суб'єктів потреби в розширенні спектра виконуваних кредитними установами операцій; - стан міжбанківських ринків депозитів і кредитів; - характер і спрямованість регулюючого впливу на діяльність банків з боку центрального банку; - спрямованість грошово-кредитної політики центрального банку; - ефективність роботи платіжної системи; - територіальний розподіл банківських установ; - взаємодія між комерційними банками та іншими кредитними установами; - доступність банківського ринку країни для іноземних банків; - розвиток облікових операцій; - історичні традиції ведення банківської справи в державі.	- здатність і схильність населення до заощаджень, вкладання коштів у банки, отримання банківських кредитів; - структура населення; - територіальний розподіл населення	- стан економічної системи; - види власності; - галузева структура промисловості; - територіальний розподіл продуктивних сил; - стан грошового обігу; - фінансовий стан промислових підприємств; - стан ринку цінних паперів; - розвиток вексельного обігу; - рівень диференціації доходів населення.	- рівень замученості економічної системи країни та її банківської системи в міжнародні економічні відносини; - вплив міжнародних економічних організацій; - розвиток Світових фондових ринків та участь банків країни в їх роботі; - діяльність в країні іноземних банків, їхніх філій і дочірніх організацій.	- вплив органів державної влади на діяльність НБУ; - вплив державних органів на банківську систему; - законодавче регулювання банківської діяльності; - вплив політичних партій і блоків.	- вплив окремих держав або політичних блоків; - вплив зовнішньополітичних сил на розвиток банківського законодавства; - схильність банківської системи до підтримки глобалізаційних процесів

Джерело: побудовано автором

Сьогодні для аналізу результативності банківської системи з метою забезпечення її стабільного функціонування дедалі більше використовують макропруденційний аналіз – метод підтримки постійного моніторингу, комплексного аналізу стану банківської системи, її взаємодії з реальним сектором, світовими фінансовими й товарними ринками, бюджетною сферою [17]. Використання макропруденційного аналізу до вивчення банківської системи потребує чіткої характеристики внутрішнього та зовнішнього середовищ, в яких вона функціонує, визначення механізмів взаємодії усіх елементів цієї системи, якості та дієвості зв'язків [19, 20].

Зовнішнє середовище функціонування будь-якої системи, зокрема банківської, формується незалежно від цільової системи, але суттєво впливає на її розвиток.

При цьому специфіка банківської системи потребує розуміння принципів функціонування зовнішнього стосовно до неї середовища та врахування особливостей його розвитку [17]. Межа між зовнішнім і внутрішнім середовищами для банківської системи є нестійкою, що пояснюється когерентністю банківської системи стосовно до систем вищого порядку, зокрема економічної системи.

Характеристики банківської системи визначаються її цілями, функціями та завданнями. Більше того, банківська система має сприяти досягненню цілей систем вищого порядку – фінансової, економічної тощо, оскільки вона є елементом таких систем. У їхньому складі банківська система виконує низку специфічних функцій, взаємопов'язана з іншими компонентами зазначених систем із певним рівнем ієрархічних взаємозалежностей.

Відповідно до цілей можна визначити умови їхнього досягнення та показники, що характеризують рівень виконання поставлених завдань.

Отже, банківську систему слід трактувати як складне об'єднання певних суб'єктів (банків, небанківських кредитних установ і банківської інфраструктури), яке побудоване за ієрархічним типом, має ознаки керованості, цілеспрямованості й інтегративності, що реалізуються центральним банком, самоорганізується за рахунок реалізації наглядових і регулятивних функцій, активно та динамічно розвивається під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників в межах окремих національних фінансових та економічних систем [17].

Поєднання інституційного, системного, еволюційного та синергетичного підходів у дослідженні та моделюванні процесів функціонування та розвитку банківської системи України уможливило повніше розкриття її характеристичних домінант і елементів, особливостей взаємодії банків із організаціями зовнішнього економічного середовища. Це допоможе забезпечити узгодження їхніх інтересів і сприятиме сталому розвитку економіки загалом [17].

Сьогодні існує чимало дефініцій сталого розвитку, які відображають його ключові аспекти: соціальний (розвиток, що задовольняє потреби сьогодення й не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби), економічний (розвиток, який не передбачає покладання додаткових

витрат на майбутні покоління та забезпечує постійне відтворення на перспективу), екологічний (розвиток, за якого вплив на зовнішнє середовище залишається в межах господарської ємності біосфери, не руйнується природна основа для відтворення життя людини), інституціональний (розвиток, що мінімізує негативні явища і зовнішні прояви процесів людської діяльності на рівні компаній, галузей, економіки в динаміці).

Під сталим розвитком будемо розуміти систему соціально-економічних аспектів існування суспільства, за якої задоволення потреб нинішнього покоління досягається без зниження рівня задоволення потреб майбутніх генерацій, що потребує здійснення соціальних інновацій, зміни пріоритетів і цінностей розвитку цивілізації, а також відповідної фінансової підтримки з боку банківської системи.

Тому розроблення та впровадження успішної довгострокової стратегії розвитку банківської системи країни має спиратися на затверджені плани щодо забезпечення сталого розвитку світового суспільства, такі як «Порядок денний на XXI століття» (1992) і Йоханнесбурзький план виконання рішень (2002), що акцентують на необхідності розроблення системи показників для оцінювання досягнутого прогресу і сприяння сталому розвитку [17].

Сьогодні міжурядовими, національними, регіональними, науковими та недержавними організаціями розроблені та використовуються різноманітні індикатори й індекси сталого розвитку [17]. Ці метрики оцінювання сталого розвитку відрізняються аспектами, масштабом аналізованих об'єктів, складністю, рівнем агрегування, узагальненості, базовою концепцією тощо.

Однак усі вони спрямовані на удосконалення процесів ухвалення рішень на всіх рівнях суспільного буття для забезпечення сталого розвитку. Основні стратегії та задачі сталого розвитку, на яких зосереджені сьогодні міжнародні організації, які займаються дослідженням та підтримкою розв'язання проблем щодо забезпечення сталого розвитку [17], полягають у створенні сприятливих умов щодо запровадження та дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності, зокрема підтримки фінансування соціальних, екологічних та ІТ - проектів; посилення екологічного контролю в усіх сферах суспільно-господарської діяльності; розбудови інтелектуальної економіки. Це дозволить забезпечити стійке економічне зростання, поліпшити екологічну ситуацію, підвищити рівень соціального забезпечення, та спрямує вектор розвитку суспільства в напрямку парадигми сталого розвитку [17].

У процесі дослідження взаємодії банківської системи з іншими системами та організаціями економічного середовища необхідно розв'язати такі завдання:

- оцінити стан банківської системи, економіки в цілому та рівень їхнього взаємовпливу;
- визначити тенденції розвитку за напрямками економічної, фінансової, соціальної, політичної діяльності в країні;
- здійснити аналіз взаємодії банківської системи з іншими системами та організаціями щодо ухвалення управлінських рішень;

– визначити необхідні умови для знаходження оптимальних рішень, спрямованих на досягнення результативної діяльності банківської системи та підтримання процесів сталого розвитку суспільства.

Результати таких досліджень дадуть підстави для моделювання процесів функціонування банківської системи в контексті концепції сталого розвитку, проведення сценарного аналізу та модельних досліджень у банківському секторі України й ухвалення оптимальних управлінських рішень щодо забезпечення стійкого розвитку та підвищення результативності діяльності банківської системи України.

Список використаної літератури:

1. Алексеєнко Л.М. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько- російський тлумачний словник) / Л.М. Алексеєнко, В.М. Олексієнко, А.І. Юркевич. – К.: Максимум; Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 592 с.
2. Банківська енциклопедія / ред. А.М. Мороз. – К.: Ельтон, 1993. – 328 с.
3. Банковская система в современной экономике / под ред. проф. О.И. Лаврушина. – М.: КНОРУС, 2012. – 368 с.
4. Белоглазова Г.Н. Банковское дело. Организация деятельности коммерческого банка: Учебник / Г.Н. Белоглазова, Л.П. Кроливецкая. – М.: ИД Юрайт, 2012. – 432 с.
5. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д.Норт // М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.
6. Банківська система України: Монографія / В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.
7. Дьяконова И.И. Исследование составляющих национальной экономической системы / И.И. Дьяконова // Бизнес-Информ. – 2008. – № 3. – С. 162–168
8. Д'яконова І.І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України: Монографія / І.І. Д'яконова. – Суми: Університетська книга, 2007. – 400 с.
9. Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво. Статистика / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65162&cat_id=36674 – Назва з екрану
10. Д'яконова І.І. Методологічні засади розвитку банківського нагляду на базі системної організації банківської діяльності: Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Спеціальність 08.00.08 / Гроші, фінанси і кредит. – Суми, 2008. – 395 с.
11. Євразійські перспективи розвитку банківських систем: Монографія / за заг. ред. О. Костюка, М. Лін, Г. Омета. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 157 с.

12. Єпіфанов А.О. Операції комерційних банків: [навч. посіб.] / А.О. Єпіфанов, Н.Г. Маслак, І.В. Сало. – Суми: Університетська книга, 2007. – 523 с.
13. Барановський О. Банківська система України: сьогодні і завтра / Барановський О. // Дзеркало тижня. – 2003. – № 14. – С. 12–13.
14. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки / Дзюблюк О.В. – К.: Полігр. кн., 2000. – 512 с.
15. Енциклопедія банківської справи України: Довідкове видання / НБУ; Ін-т незалежних експертів; ред. В.С. Стельмах – К.: Молодь, 2001 – 680 с.
16. Кириченко О. Банківський менеджмент: навч. посіб. / О. Кириченко, І. Гиленко, А. Ятченко. – К.: Основи, 1999. – 671 с.
17. Степаненко О.П. Моделювання процесів функціонування та розвитку банківської системи України: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Спеціальність 08.00.11 / Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці –Київ, 2015. –456 с.
18. Геєць В.М. Якісні зміни в економіці України є нагальними // Вісник Національного банку України. – 2014. - № 4 (218). - С. 5–9.
19. Замковой С.В. Моделирование динамики банковской системы и финансовых рынков / С.В. Замковой // Научно-популярный журнал «Банковское дело», № 7. – М., 2002.
20. Степаненко О.П. Аналіз тенденцій еволюційного розвитку банківської системи / О.П. Степаненко // Методи, моделі та інформаційні технології в управлінні соціально-економічними, екологічними та технічними системами: Мат-ли доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. / – Луганськ–Свпаторія: «ПП Ільков В.Г.», 2012. – С. 62–65.